

Traian Bilțiu-Dăncuș

Radu Zlati

Al cincilea fiu dintre cei 8 ai învățătorului Petru Bilțiu-Dăncuș, Traian Bilțiu-Dăncuș s-a născut la 29 noiembrie 1899, în localitatea Ieud. Școala elementară a urmat-o în satul natal. Rămas orfan de tată la 8 ani, este trimis la Orfelinatul din Kecskemét. În 1917, era elev în clasa a VII-a de liceu, când este concentrat; sfârșitul războiului l-a găsit la Isonzo. Absolvă, în 1919, liceul din

Satu Mare. După scurtul episod al războiului româno-maghiar, se înscrie la Școala de Poduri și Șosele din București, dar în 1920, se transferă la Școala de Arte Frumoase, urmând aici secțiile de pictură (cu G. D. Mirea), decorativă (cu C. Petrescu) și gravură (cu G. Popescu). Student, ia inițiativa înființării coloniei artistice de la Baia-Mare.

În toamna lui 1924, este numit profesor la Școala Normală din Sighetu Marmăției. Un an mai târziu, pleacă la Paris, pentru a-și desăvârși studiile. După 7 luni de studii, peregrinează prin Africa de Nord; refuză oferta de a lucra pentru Muzeul oceanografic din Salambo-Tunisia și se întoarce în țară, nu înainte de a vizita Spania. Ajuns pe meleagurile natale, în 1927, este încadrat la Liceul „Dragoș-Vodă” din Sighetu Marmăției.

Are o activitate prolifică pe plan profesional, cultural și obștesc. Fondator și redactor al „Graiului Maramureșului”, animator al turismului montan local, director al Muzeului de etnografie sighetean, Traian Bilțiu-Dăncuș a dat dovada pregătirii sale, a puterii de muncă, a entuziasmului, a dăruirii sale pentru binele obștesc. Apropiat de elevi, respectând individualitatea fiecăruia, a căutat să inculce elevilor valori perene: omenia, spiritul dreptății și adevărului, cultul muncii, patriotismul și responsabilitatea socială.

Ca pictor, a rămas legat de acest colț de țară pe care atât de bine îl cunoștea („Pereche maramureșeană”; „Mulsul măsurii la Săpânța”; „Ora prânzului la fân”; „Biserica din Șes-Ieud”; „Pastorală maramureșeană”; „Ulița copilăriei”; „Moș Vlad din Cuhea” - sunt titluri ale unor opere, grăitoare pentru universul său pictural). Reputatul critic George Prescu afirma despre pictura sa: „Niciodată culoarea pură n-a fost la mai mare cinstire și nici pictura n-a fost mai aproape de sentimentul viu, fără concesii, fără reticențe, curajos în violența lui, a țaranului nostru. /.../ Van Gogh, în nebunia lui, n-a întrebuițat alte tonuri ca acest pictor maramureșean.” (Prescu 1939, p. 78).

După Dictatul de la Viena, se refugiază la București unde a predat la mai multe școli până la pensionare (1960). Opere ale sale au fost reținute pentru muzee din București, Baia-Mare, Cluj; mai puține, la Sighet (Școala Normală a posedat câteva pânze, dar nepăsarea/ sau interesul oamenilor le-au făcut dispărute). S-a stins în 1975. Se odihnește în cimitirul mănăstirii Cernica, a cărei trapeză a pictat-o în ultimii săi ani de viață.